

NOVA SURADNJA

Tekst što ga je za The Economist napisao Tim Judah polazi od teze da se, dvadeset godina nakon zbijanja ratova na zapadnom Balkanu, "stare netrpeljivosti zamjenjuju novom regionalnom suradnjom". Tekst se otvara anegdotalom s nedavnog summita na kojem je hrvatski predsjednik Stipe Mesić spomenuo kako bi tvrtke iz zemalja bivše Jugoslavije, iz "naših zemalja", kako je rekao, trebale zajednički nastupati na specijaliziranim graditeljskim ili natjecanjima za vojnu opremu. Boris Tadić je "kimnuo glavom u znak potpore". Upravo ta fraza, "naše zemlje", služi kao uvod u tekst. Osim jezika, koji na ovim prostorima nikad nije predstavljao barijeru, autor tvrdi da svi vole istu

The Economist

glazbu i istu hranu, dodajući kako su političke, religijske i etničke razlike i dalje prisutne. Spominje se i da na "mobitelima mnogih mladih Hrvata sviraju najnovije srpske pjesme", ali se navode i znakoviti podaci o trgovinskoj razmjeni zemalja iz regije, širenje Konzuma u Srbiju ili Mercatora u Hrvatsku... Autor još tvrdi da bi Hrvati prihvatili Jugosferu, ali im "ne odgovara ime". Nogomet se spominje kao kamen spoticanja: "Bosanski Srbi navijaju za srpsku reprezentaciju, bosanski Hrvati za hrvatsku, a samo Bošnjaci za BiH", navodi Economist. Na kraju teksta stoji poruka: "Europska Unija utemeljena je da bi cementirala mir na kontinentu, a za Jugosferu taj posao još nije završen."

BALKAN BEZ GRANICA U trenutku kad blokiranoj Hrvatskoj stižu jasne poruke da je Europa ne želi i da će u EU, možda, ući 2014. u paketu sa Srbijom, Crnom Gorom i Makedonijom, ugledni Economist objavljuje tekst koji svojom porukom izaziva neobično jak interes na Zapadu

PIŠE:

INES SABALIĆ
globus@eph.hr

Ja sam ljubav što se boji tim imenom zvati – bolečivi je stih britanskog pjesnika Alfreda Douglasa ko-

ji se citira kad se želi učeno i suptilno upozoriti na homoseksualnost, na zabranjenu ljubav, naklonost koja postoji usprkos svim osudama.

Ova poetska referenca pala je na pamet Timu Judahu koji

obično stoji iza svih novinarskih, ali, tradicionalno za taj list, nepotpisanih tekstova o regiji u The Economistu, koji je, također tradicionalno, vjerojatno najutjecajni tjednik na planetu. Tekst u kojem se tvrdi da među zema-

ljama nastalima iz bivše Jugoslavije postoji ako ne institucionalna i, sigurno, ne reklamirana, ali zato zdrava, normalna, svakodnevnica, praktična suradnja, koja se temelji i na vezama iz prošlosti i na interesima što ih te

Foto: AP

Radan iz pepe

"NAŠE ZEMLJE"

Tim Judah u *The Economistu* ističe da je Mesić, u razgovoru s Tadićem o ekonomskoj suradnji, države s područja bivše Jugoslavije nazvao "naše zemlje"

je Jugosfere la Jugoslavije

zemlje imaju za svoju budućnost, izazvao je silno zanimanje u regiji i pravu zapanjenost među onima koji se, u Bruxellesu ili u drugim glavnim gradovima, bave Zapadnim Balkanom. "Svaki dan veze između zemalja, pre-

rezane 1990., sve su jače. Jugoslavije više nema, ali na njezinu mjestu izrasta Jugosfera."

Cipiripi invazija Prema autoru, za stanovnike Jugosfere ta je suradnja i razmjena tako razumljiva da je i ne primjećuju,

i upravo je na onoj razini na kojoj je, zasad, mogu prihvatiti. Temelji se na trgovini, biznisu, na zajedničkom iskustvu i jeziku koji govore i razumiju svi u Jugosferi. Srbi sad žele osvojiti Hrvatsku preko Cipiripija, čo-

koladnog namaza, a najveći im problem nisu izbjeglice ili izgubljeni snovi o teritoriju, nego to što se hrvatske tvrtke lakše probijaju u Srbiji nego srbijanske u Hrvatskoj.

"Sve što je napisao Tim Ju- »

» dah vrlo je točno. On je to sjajno uočio, izvršno osluhnuo. Bilo je logično da će takva suradnja početi i, osobno, uvijek sam u tom pogledu bio optimist. Ta je suradnja, zasad, prvenstveno ekonomska, i tako će, mislim, još neko vrijeme ostati, a stupovi će biti Hrvatska i Srbija. Poslije, kad dođe pravi trenutak, možda će se moći napraviti i neki pametniji pakt", komentirao nam je Krsto Cvić, bivši urednik The Economist i specijalist za Istočnu Europu i Balkan.

"Ali, najgore što bi se sada moglo dogoditi jest da tu konstrukciju suradnje, koju je Economist nazvao Jugosfera, netko pokuša institucionalizirati. To bi bilo katastrofalno, jer bi istoga časa počeli otpori. Ljudi bi se distancirali, nisu još svi spremni. Također, to bi moglo pobuditi štetne nade u nekim političkim strankama u Srbiji. I u Bosni bi se takva institucionalizacija mogla dočekati s mnogo otpora. Smatram da sve treba ostaviti spontanosti i, ako hoćete, stihiji. Stihija, vidimo, zasad vrlo dobro vodi, a suradnja koja se rađa logična je", smatra Krsto Cvić.

Potencijal za suradnju Opet, svi se slažu da je potencijal za suradnju mnogo veći nego što sada postoji u "Jugosferi". Crnogorska veleposlanica Slavica Milačić, inače nevjerovatno radišna žena, koja se možda naradi za sve svoje ležernije sunarodnjake, smatra da bi uzor suradnje za države u regiji trebale biti baltič-

ke zemlje. Te su zemlje, koje su nježno u tranziciji i na putu za EU vodile Finska i Švedska, odlično završile sve svoje zadatke i bile su uzor dobrih međusobnih odnosa.

"Da je suradnja među nama tako dobra, bila bi još mnogo vidljivija. Ona je svakako dobra, bolja nego što se vidi iz Bruxellesa, i iz mnogih prijestolnica Europske Unije, ali bi mogla biti kudikamo bolja. Naravno da ne trebamo bježati od suradnje, i od

toga da se vidi da surađujemo. U integracijama nas najviše koči to što se naš napredak relativno slabo vidi. Još o nama vlada imidž crne rupe, korupcijskog legla, i premda je točno da problema ima, i da ih moramo rješavati, imidž je gori od stvarnosti. Pozitivni se primjeri ne vide. Recimo, Crna Gora i Hrvatska bez ikakvih su se problema, u miru, prijateljski, kako susjedi i trebaju, dogovorile da pitanje granice na Prevlaci riješi Svjetski sud u Haagu. Uskoro ćemo Sporazum o granicama potpisati i s Bosnom. Ali, to se vrlo rijetko javno spominje", kaže Slavica Milačić.

Mukotrpan proces Economistov tekst veoma pozitivno govori o poslu koji obavlja Vijeće za regionalnu suradnju. To je institucija koja je nastala na ostacima Pakta za stabilnost za Jugoistočnu Europu, koji je pak nestao kad je jenjao i interes za egzotični Balkan, a izgradnja novih država pokazala se teškim pothvatom. Srž je Vijeća ipak u

zemljama koje su nastale iz bivše Jugoslavije. Ono, opisuje Tim Judah, obavlja dosadan, svakodnevan, nuždan posao.

"Slažem se s Krstom Cvićem da ne treba ništa institucionalizirati i da bi sve što bi išlo neprirodno brzo bilo kontraproduktivno. Konačno, čak ni o našem postojanju novine u regiji ne vole previše pisati, jer se možda boje da obnavljamo 'bratstvo i jedinstvo', a naš je posao je da regija u kojoj živimo postane normalan, europski prostor. No, to nije neki događaj, nego strahovito mukotrpan proces. Sastojimo se od 12 članica, a teško je među njima naći dvije koje nemaju međusobnih problema, ili one koje nemaju suprotne poglede na neko pitanje. Uzmimo Srbiju i Kosovo. Ipak, mi sjedimo za jednim stolom, i dogovaramo se", kaže za Globus glavni tajnik Vijeća za regionalnu suradnju Hido Bišćević.

"U idealnoj interpretaciji, došlo je vrijeme da pokažemo zrelost i odgovornost i da surađujemo

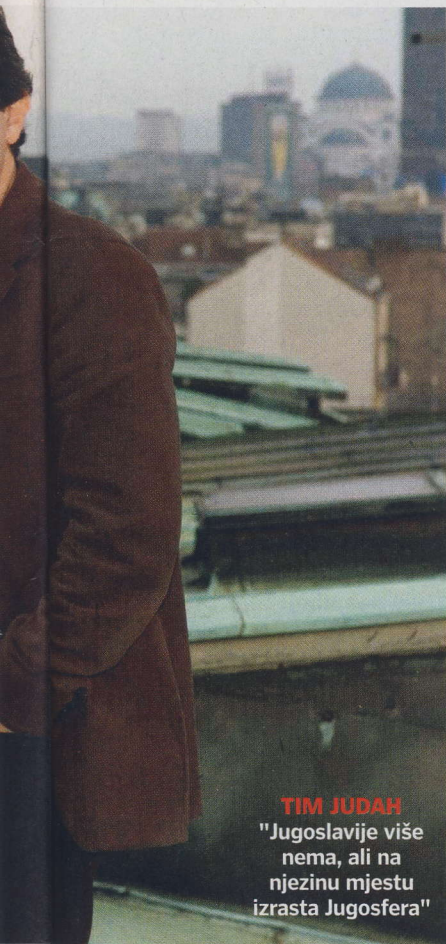
"Najgore što bi se sad moglo dogoditi jest da tu konstrukciju suradnje, koju je Economist nazvao Jugosfera, netko pokuša institucionalizirati"

KRSTO CVIĆ
"Smatram da sve treba ostaviti spontanosti i, ako hoćete, stihiji"

Foto: ROLAND KEMP

TIM JUDAH
"Jugoslavije više
nema, ali na
njezinu mjestu
izrasta Jugosfera"

u interesu mira i stabilnosti. U stvarnosti nismo idealni, ali surađujemo. Ne može napredovati samo jedna zemlja, a ostale zaostajati, tako nema stabilnosti. Neobično je da bilateralnih problema ima koliko hoćeš, a da regionalna suradnja cvjeta. Regionalna suradnja bolja je nego zbir bilateralnih suradnji", kaže Bišćević.

Društvo za katastrofe Iako se za tu instituciju malo zna, ona je vrlo važan forum gdje se zemlje iz regije okupljaju i dogovaraju o najkonkretnijoj mogućoj suradnji. Preko te organizacije, koju su osnovale same zemlje članice, omogućuje se postojanje "Jugosfere" kao područja suradnje. Bišćević kaže da sad ima 27 zajedničkih projekata, od kojih je najpoznatiji budući Regionalni centar za zaštitu od šumskih požara, koji će biti koordiniran iz Divulja i koji će biti aktivan dogodine. Zatim, Regionalno osiguravajuće društvo za prirodne katastrofe, što znači da članica neće morati zahvatiti u svoj proračun da bi sanirala štetu, pa forum suradnji znanstvenih akademija, pa zdravstvenih ustanova... Sve što je bilo fragmentirano, sada je u obrnutom procesu i traži neku vrstu udruživanja, ili suradnje,

"Srbima najveći problem nisu izgubljeni snovi o teritoriju, nego to što se hrvatske tvrtke lakše probijaju u Srbiji nego srbijanske u Hrvatskoj"

traži svoje prirodno stanište. Primjerice, nakon dvadeset godina ponovno će, ali tek sada, surađivati meteorološki zavodi u regiji. Također, zračni prijevoznici ove će godine prvi put sjesti za zajednički stol."

Zanimljivo je da je ovaj oblik suradnje, preko konkretnih regionalnih projekata, izvanredno sličan načinu suradnje na kojem je, prije pedesetak godina, nastala Europska Unija.

"Sfera je odlična riječ, a radi se o postupnom stvaranju normalnoga životnog prostora."

Izvan Jugosfere samo njezino postojanje veliko je iznenađenje, točno konstatira Tim Judah u svom tekstu.

To možemo potvrditi. Ovdje u Bruxellesu eksperti i diplomati još se nisu vratili s odmora, ali kad se vrate, morat će, barem dijelom, promijeniti općeprihvaćenu političku liniju o katastrofalnom stanju društva u regiji, koja se ponavlja iz konferencije u konferenciju, iz dokumenta u dokument.

Jedan bivši hrvatski časnik koji radi u velikoj europskoj agenciji u Bruxellesu kaže da su njegove kolege bile zapanjene tekstom u The Economistu, jer se nisu makle od analize o pobjesnjelim nasljednim krvnim neprijateljstvima i plemenskim sukobima, koja je prevladavala 90-ih godina, etablirala se i, ako je moguće, pogoršavala.

Naprimjer, na jednoj od posljednjih sesija prošlog saziva Europskog parlamenta, u lipnju, švedska zastupnica podrijetlom iz Bosne podnijela je izvještaj o stanju u Zapadnom Balkanu. Pred očima europskih parlamenataraca crtao se divlji, poratni pejzaž uništenih, radikaliziranih, korumpiranih, gangsteriziranih društava koja pak treba primiti u EU kako se ne bi međusobno pobila i stvorila rijeke izbjeglica. Taj izvještaj, međutim, ostat će kao referenca onima koji smatraju da integracije zemalja iz regije treba zadržavati u nedogled. Dakako, to nije jedini slučaj, iz

konferencije u konferenciju, dokumenta u dokument, ponavlja se uvijek jedna te ista priča. Tim Judah, engleski pristojno, kaže da možda njegove kolege, drugi "strani eksperti", ne putuju dovoljno po regiji, pa zato "ne vide".

No, stvarni je razlog to što je interes za regiju nestao nakon 11. rujna 2001., odnosno napada na Svjetski trgovinski centar. Tko se bavio Zapadnim Balkanom, okrenuo se drugim temama. Više nemaju pojma što se događa, premda daju svoje mišljenje u svojstvu balkanskih eksperata, ako ih netko pozove. Tim Judah, uz još nekolicinu, jedan je od vrlo rijetkih koji doista poznaje i razumije regiju.

Prave promjene Chuck Sudetić, američki novinar koji je također od ranih 90-ih izvještavao iz regije, a danas je ekspert Haškog suda, smatra da do suradnje, kakvu je opisao Economist, dolazi u razumnom roku. "Na prvi pogled dvadeset je godina prošlo od rata, ali su prave promjene počele, zapravo, tek od 2000., ili nešto poslije, odlaskom Miloševića i Tuđmana sa scene. Ako usporedite kraj Drugoga svjetskog rata i kraj jugoslavenskih ratova, razlika je velika: godine 1945. imali smo jasan rez, jasan novi početak, uz pomoć Amerike i Marshallova plana. Na Zapadnom Balkanu ne, jer su bili zaostali nazadnjački, nacionalistički režimi. Drugi razlog zaostajanja regije bio je u tome što su se takvi režimi miješali s ostatkom korumpiranog režima s kraja Jugoslavije: jer, korupcija je i te kako postojala, samo što o tome nije bilo pisano. Ako tako pogledate, ovih osam-devet godina i nije tako mnogo. No, meni se čini ovako: neki dijelovi društva u regiji spremni su na sudjelovanje u Jugosferi više nego drugi. Ne vidim da će Majke Srebrenice shvatiti logiku profita i pohrliti

da bi surađivale, no mogu zamisliti da će njihova djeca jednog dana, uskoro, recimo u Sarajevu, raditi u tvrtki koja će surađivati s beogradskom firmom i tako zarađivati svoju plaću", kaže za Globus Chuck Sudetić.

"Naravno da to nije nikakva nova ni stara Jugoslavija", upozorava Judah, "i naravno da djeca koja nisu bila ni rođena u bivšoj Jugoslaviji, a slušaju glazbu iz susjednih zemalja, ne mogu biti jugonostalgici, ali normalno je da veze postoje. Opet, ne bih htio tome pridavati previše važnosti. Nije to nešto čvrsto, nije to neka organizacija."

To je točno. Na internetu, u komentarima na Judahov tekst, ispalo je da se Jugosfera sugerira fluidnost, transparentnost, pokretljivost, ali i kohezivnost.

"Ako pogledate, vidjet ćete dokaže svagdje, prvo oko brandova, koji su poznati u cijeloj regiji, »

HIDO BIŠĆEVIĆ
"Regionalna
suradnja bolja je
nego zbir bilater-
alnih suradnji"

Foto: Vjekoslav Skledar / CROPIX

» od Vegete do Cede vite, zatim oko biznisa, oko Delte, Konzuma, Mercatora. Ili, više nema auta Yugo, ali se u Kragujevcu radi Punto, i vjerojatno će to obnoviti i industrijske veze”, kaže Tim Judah.

Stare veze Gordana Zrnić, direktorica Srpske privredne komore u Bruxellesu, slaže se da je proces spontan, ali ipak ističe da je EU napravio nekoliko izvrsnih poteza da ga potakne. Apsolutno hvali CEFTA-u, sporazum o slobodnoj trgovini. “Kad se bivša država raspala, analize vanjskotrgovinske bilance pokazale su da je najveća vanjska razmjena - iako je to tada bila jedna država - bila između republika. Ujedno je postojala i velika međuzavisnost industrija. Danas moramo biti malo oprezniji u zaključcima, jer su neke industrije nestale, ponegdje je veoma utjecao proces privatizacije, ali jedna stvar ostaje ista: želja svijeta da se smanje fiksni troškovi. Zna se, konačno, da postoje centri za određene industrije, i suradnja je počela tako što su se obnovile stare veze i što se, nakon prve faze nemilosrednog nadmetanja, počelo tražiti rješenje kako da se napravi što konkurentniji proizvod. CEFTA, u koju su nas u početku morali utjerati, napravila nam je fantastičnu uslugu, pogotovo u mehanizmu koji je dijagonalna kumulacija. To znači da se proizvod koji je načinjen u jednoj od zemalja u regiji, a u njega je ugrađen bilo koji komad iz neke druge zemlje iz regije, može smatrati domaćim proizvodom. Tako se i u odnosu na EU dobiva preferencijalni tretman. To je vrlo dobro za podizanje regije, jer te to tjera da posluješ i trguješ u njoj, da iskorištavaš resurse koji su ti na raspolaganju”, kaže ova ekonomistica.

Također, ni strani biznis, kad ulazi u regiju, ne želi se ograničiti na mala područja, nego traži tržište bez barijera. To uglavnom sada shvaćaju svi, iako je CEFTA u početku bila dočekana na nož, kao da je slobodna trgovina ikad ikomu išta bila kriva.

U proteklu godinu dana u Bruxellesu, otkad se znatno pooštrila retorika prema Zapadnom Balkanu, i otkad su zemlje članice postavile zapreke inte-

SLAVICA MILAČIĆ Bez problema smo se dogovorili da se pitanje granice na Prevlaci riješi u Haagu, kaže šefica Misije Crne Gore u EU

gracijama, razvila se, naizgled paradoksalno, još veća suradnja u regiji. Tim Judah zapazio je kako je Stipe Mesić u razgovoru s Borisom Tadićem o ekonomskoj suradnji rekao “naše zemlje” i začudilo ga je kako su to svi sa samorazumijevanjem prihvatili, “i prijatelji i neprijatelji”.

Malo je bilo primijećeno da se Ivo Sanader, kad je shvatio intenzitet slovenske blokade, okrenuo regiji. Prema izvanredno pouzdanom izvoru, koji je bio s bivšim premijerom na dan kad je dao ostavku, neprestano mu je zvonio mobitel s pozivima iz inozemstva. Sanader, očito pod negativnim dojmom da nije dobio podršku koju je smatrao dogovorenom, bio je vrlo nervozan sa svima, osim s Borisom Tadićem i Milom Đukanovićem, s kojima je razgovarao prijateljski. Prošle godine, za vrijeme slovenskog predsjedanja Europskoj Uniji, Dimitrij Rupel na zatvorenom sastanku jednog briselskog, kao probalkanskog foruma, održao je gotovo rasistički govor o južnim susjedima, koji nisu vični civilizacijskim uzusima. Za to vrijeme regionalni su lideri, u vrlo teškoj političkoj situaciji oko priznanja Kosova, veoma

pazili kako da tu situaciju riješe sa što manje političke štete. Nigdje nije zabilježena ni jedna izjava koja bi potpirivala napetosti, nego upravo obratno. U cijelom ovom razdoblju, ako su jedan drugomu stali na nogu, pazili su da to ne bude prejako.

Godina blokade U godinu dana slovenske blokade Hrvatska je još intenzivnije nego prije sudjelovala u životu regije. Ova je godina *annus horribilis* za Zapadni Balkan, obilježena razočaranjem i gnjevom regionalnih lidera u odnosu na EU i osjećajem da nijedan pothvat ne mogu izvesti do kraja. Slabiji dijelovi u regiji, kao Bosna i Hercegovina, čak su nazadovali. Svi sugovornici iz regije ipak naglašavaju da treba ići oprezno. Američki novinar Chuck Sudetić na pitanje o pomirenju ovdašnjih naroda i država, što je jedan od proklamiranih načela Haškog suda, kaže da će ono biti ostavljeno za kasnije razdoblje.

Chris Cviic smatra da treba napredovati isključivo s pragmatičnim i praktičnim, a ne iritantnim i deklarativnim.

Ali, suradnja se pojačala, život regije postao je intenzivniji. Sarajevo je, primjerice, preko

filmskog festivala i preko svojih fantastično talentiranih pisaca postalo neka vrsta njezina kulturnog centra. Ako je Sarajevo dovoljno dobro za Bona, dobro je i za šminkere iz regije.

U stvarnosti, ispod razine vidljivosti, Vijeće za regionalnu suradnju, što kaže Hido Bišćević, “održavalo je živu vatru euroatlantskih integracija. Mi smo u jednom trenutku ostali jedini most za Bruxelles i, ne manje važno, imamo vezu s međunarodnim financijskim institucijama.”

Istraga ubojstava U životu regije prošle godine došlo je do značajne suradnje, koja je bila posebno vidljiva u istrazi o ubojstvu Ive Pukanića i Nike Franjića. Ta je suradnja bila tako efikasna da je to zaista sve iznenadilo, iako na kraju osumnjičenici nisu izručeni jer, dakako, još nismo na razini Švicarske i Norveške.

Kad je nekoliko automobila beogradske registracije bilo gurnuto u more na obali, počinitelji su odmah uhapšeni, a taj je čin izazvao zgražanje, mnogo veće nego prije nekoliko godina. Intenzivnija suradnja, prije svega trgovinska, pridonijela je i tome da se malo olakšaju odnosi među društvima.

“Nekima je to normalno, ali meni, ipak, kad sam vidio velike plakate u Srbiji u kojima se turisti pozivaju u Hrvatsku, bilo je neobično. Eto, to je jedan od elemenata Jugosfere”, kaže Judah. Dakako, ti su plakati bili zalijepljeni uoči turističke sezone.

“Križa je, zapravo, vrlo dobro došla regiji”, kaže Hido Bišćević. “Prvo, pokazala je zemljama koje su još živjele u iluziji o svojoj velikoj važnosti da nisu tako važne u općem poretku i da svijet ima drugačiji dnevni red, a da naša regija nije problem kojim će se svi baviti. To je rodilo samoodgovornost, koja prije nije postojala. Križa je počela upućivati zemlje na uzajamnost. Valjda je jasno da ni najveće zemlje na svijetu ne mogu probleme rješavati same, pa kako onda mogu naše male zemlje bez suradnje? Križa nam je pomogla da se rješavamo stereotipa iz prošlosti. Nemoguće je željeti voditi biznis, a zagovarati politiku udaljavanja”, kaže Bišćević. G

“ Križa nam je pomogla da se rješavamo stereotipa iz prošlosti. Nemoguće je željeti voditi biznis, a zagovarati politiku udaljavanja ”